

Sygn. akt V CSK 631/16

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 31 sierpnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Józef Frąckowiak

SSN Paweł Grzegorzczak

w sprawie z powództwa Z. K.

przeciwko E. D.

o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 31 sierpnia 2017 r.,

skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]z dnia 15 czerwca 2016 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 15 czerwca 2016 r. Sąd Apelacyjny w sprawie z powództwa Z. K. przeciwko E. D. o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności oddalił apelację powoda od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 1 kwietnia 2015 r., którym oddalono powództwo i orzekł o kosztach postępowania.

Pierwotnie Z. K. wniósł pozew przeciwko E.D. i R. D., jako wierzycielom, dysponującym tytułami wykonawczymi przeciwko powodowi, szczegółowo opisanymi w treści pozwu. W toku postępowania apelacyjnego w dniu 20 sierpnia 2015 r. zmarł pozwany R.D., w wyniku czego postanowieniem z dnia 9 grudnia 2015 r. Sąd Apelacyjny w [...] zawiesił postępowanie. Postanowieniem z 21 marca 2016 r. Sąd Apelacyjny postanowił podjąć zawieszone postępowanie z udziałem E.D., jako wyłącznej spadkobierczynie R.D.. Sąd Apelacyjny oparł się w tym zakresie na przedstawionym przez pozwaną akcie poświadczenia dziedziczenia z dnia 19 lutego 2016 r. na podstawie, którego spadek po zmarłym R.D. w częściach równych nabyli żona E.D., oraz dzieci M. K. oraz A. D. oraz na podstawie aktu notarialnego z 26 lutego 2016 r. zawierającego umowny dział spadku po zmarłym R.D..

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżył skargą kasacyjną powód, który zarzucił wyłącznie naruszenie przepisów postępowania, t.j. art. 379 pkt 5 k.p.c. skutkującego nieważnością postępowania przed sądem apelacyjnym polegającą na pozbawieniu możliwości obrony pozwanych spadkobierców zmarłego R.D., a konkretnie M. K. oraz A. D. wskutek podjęcia postępowania wyłącznie z udziałem E.D., mimo że dokonany przez spadkobierców zmarłego dział spadku nie odnosił się do wierzytelności, które są przedmiotem postępowania. W związku z tym, powód wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma uzasadnionych podstaw.

Skarżący oparł swoją skargę wyłącznie na drugiej podstawie kasacyjnej prowadzącej się do naruszenia przepisów postępowania. Podniósł przy tym wyłącznie zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 379 pkt 5 k.p.c. uznając że w sprawie doszło do pozbawienia możliwości obrony praw pozwanych M. K. i A. D., czyli spadkobierców zmarłego w toku postępowania apelacyjnego R.D..

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że powód dąży do wykazanie nieważności wynikającej z pozbawienia strony możliwości obrony po stronie pozwanej. W orzecznictwie Sądu Najwyższego zarysowały się dwa, rozbieżne poglądy co do dopuszczalności powoływania się na uchybienia procesowe odnoszące się wyłącznie do drugiej strony procesu. Pogląd, że na naruszenie prawa do obrony, jako przyczyny nieważności postępowania nie może się powoływać inny uczestnik (strona) postępowania Sąd Najwyższy wypowiedział m.in. w postanowieniach z dnia 20 października 2010 r., III CSK 321/09, z dnia 7 grudnia 2011 r., II CSK 638/10, z dnia 13 października 2006 r., III CK 371/05 - nie publ.).

Pogląd odmienny, który podziela Sąd Najwyższy w składzie rozstrzygającym sprawę niniejszą, znalazł odzwierciedlenie m.in. w wyrokach z dnia 3 lutego 2016 r. V CSK 208/15, (nie publ.), z 13 lutego 2004 r., IV CSK 269/02, z dnia 23 marca 2006 r., IV CSK 115/05 (nie publ.). Trafne jest bowiem wyrażone w tych orzeczeniach stanowisko, że rygory i sankcje procesowe ustanawiane są nie tylko dla ochrony konkretnych uprawnień i interesów stron; przestrzeganie rygorów ma wydźwięk ogólny, służy zarówno interesom stron, jak i interesowi wymiaru sprawiedliwości (zob. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów SN z dnia 8 lipca 2008 r., III CZP 154/07). Argumentem, który wskazuje, że na nieważność postępowania (a więc stan wypełniający normę art. 379 k.p.c. na skutek spełnienia się przesłanek przewidzianych w pkt 1-6 tego artykułu) można powołać się w skardze kasacyjnej również wówczas gdy przesłanki nieważności nie dotyczą skarżącego, jest brzmienie art. 398¹³ § 1 k.p.c. Powołany przepis stanowi, że w granicach zaskarżenia Sąd Najwyższy bierze pod rozwagę nieważność postępowania, przy czym z przepisu nie wynika, że badanie czy zaskarżone orzeczenie zostało wydane w warunkach ważności ograniczone jest tylko do sfery praw skarżącego; ograniczenie wynika tylko z granic zaskarżenia. W konsekwencji

bez znaczenia jest także dla konieczności rozważenia z urzędu nieważności postępowania przed sądem drugiej instancji okoliczność, która ze stron wniosła skargę kasacyjną. Rozważenie tej kwestii następuje bowiem bez względu na to, interesów której strony dotknęły skutki związane z nieważnością postępowania (zob. wyrok SN z dnia 11 grudnia 2006 r., I PK 124/06, OSNP 2008, nr 3-4, poz. 27 oraz postanowienie SN z dnia 27 lutego 1997 r., III CKN 6/97 niepubl.).

Powyższe stanowisko nie zmienia faktu, że w okolicznościach tej sprawy zarzut nieważności postępowania nie był trafny. Skarżący błędnie upatruje nieważności postępowania w pozbawieniu możliwości obrony praw pozwanych, t.j. dzieci zmarłego R.D.. Tymczasem z akt sprawy wynika, że ani M. K., ani A. D. nie uzyskali statusu pozwanych w tym postępowaniu. Sąd Apelacyjny postanowieniem z 21 marca 2016 r. podjął zawieszone w wyniku śmierci R.D. postępowanie wyłącznie z udziałem małżonki zmarłego i współpозwanej E. D. Nie można zaś mówić o nieważności postępowania w przypadku pozbawienia możliwości obrony praw osoby, która nie uzyskała statusu strony (por. uchwała 7 sędziów SN z 20 kwietnia 2010 r., III CZP 112/09, OSNC 2010, nr 7-8, poz. 98). Z brzmienia art. 379 pkt 5 k.p.c. wynika w sposób niedwuznaczny, że przyczyną nieważności jest zawsze pozbawienie możliwości obrony praw strony, a nie innych nawet zainteresowanych wynikiem postępowania osób.

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 28 stycznia 2016 r., III CZP 100/15, (nie publ.) sukcesja materialnoprawna nie oznacza automatycznego uzyskania statusu strony w procesie prowadzonym z udziałem innego podmiotu niż zmarły. Konieczne jest bowiem dokonanie czynności procesowej przez sąd, która w procesie przyjmuje postać postanowienia o podjęciu zawieszonego postępowania (art. 180 § 1 pkt 1 k.p.c.). Abstrahując od niezwykle spornego, teoretycznego zagadnienia, w jakiej chwili następca prawny zmarłej strony procesu uzyskuje status strony trzeba podkreślić, że Sąd Apelacyjny samodzielnie dokonał oceny, na potrzeby wydania postanowienia o podjęciu zawieszonego postępowania, kto jest spadkobiercą zmarłego R.D. w odniesieniu do wierzytelności stanowiących przedmiot postępowania. W wyniku dokonanej oceny uznał za zasadne podjęcie postępowania wyłącznie z udziałem małżonki zmarłego E. D.

W istocie rzeczy skarżący, choć nie czyni tego wprost w ramach podniesionych podstaw kasacyjnych, zmierza zatem do zakwestionowania skuteczności dokonanego między spadkobiercami zmarłego R.D. działu spadku. Zarzutu powoda nie sposób jednak podzielić. W umowie z dnia 26 lutego 2016 r. o dział spadku po R.D. zawartej między E. D., M. K. i A. D. spadkobiercy przyjęli, że dział jest całościowy (§ 1 umowy - s. 4). Zamiarem stron było więc podzielenie całości majątku spadkowego. Sąd Apelacyjny był zatem uprawniony do dokonania samodzielnej wykładni tej umowy na potrzeby ustalenia następstwa procesowego w przedmiotowym postępowaniu.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).

kc